

А. А. РАКАВА

СТВАРЭННЕ ЭЛЕКТРОННАГА АДУКАЦЫЙНАГА РЭСУРСУ ПА ВЫВУЧЭННІ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ ЯК ЗАМЕЖНАЙ

Новым кірункам беларускага мовазнаўства з'яўляецца выкладанне беларускай мовы як замежнай, у тым ліку дыстанцыйнае і электроннае навучанне беларускай мове.

Беларуская мова вывучаецца ва ўніверсітэтах Польшчы, Германіі, Венгрыі, Славакіі, Сербіі, Чэхіі, Украіны, Грузіі [1]. Таксама стаў вядомым праект «Размаўляй са мной па-беларуску» партала Generation.by, прысвечаны замежнікам, якія вывучаюць беларускую мову.

Прадстаўленне беларускай мовы ў інтэрнэт-прасторы з'яўляецца важным фактарам развіцця мовы ва ўмовах глабалізацыі і развіцця інфармацыйных тэхналогій. Паводле класіфікацыі ЮНЕСКА беларуская мова адносіцца да ўразлівых — на мове размаўляе большасць дзяцей, але яе выкарыстанне можа быць абмежаваным [5]. У 2013 г. была апублікавана навуковая праца «Лічбавая смерць моў» венгерскага навукоўца А. Корная [4], у якой навуковец прадстаўляе « доказы масавага вымірання моў, выкліканага лічбавым разрывам », сцвярджае, што « пакуль менш за 5 % усіх моў могуць узняцца да выкарыстання ў лічбавай сферы ». Пры класіфікацыі моў улічваецца пяць фактараў: велічыня і дэмаграфічны склад моўнай супольнасці, прэстыж мовы, роля мовы ў самаідэнтыфікацыі, узровень падтрымкі праграмага забеспячэння, Вікіпедыя. Паводле гэтых параметраў А. Корнай выдзеліў чатыры тыпы моў: квітнеючыя, жывыя, пакінутыя ў спадчыну (тыповыя прыклады: царкоўнаславянская, санскрыт), маўклівыя. Беларуская мова разам з 83 іншымі мовамі была залічана да « безумоўна жывых ». Такія вынікі даюць падставы для аптымізму. Параўнанне крытэрыяў вызначэння статусаў мовы паводле класіфікацыі ЮНЕСКА і паводле даследаванняў А. Корная дэманструе, што беларуская мова, хоць і залічаная да « ўразлівых », выбрала перспектывыны шлях развіцця і шырока прадстаўлена ў інтэрнэт-прасторы. З іншага боку, венгерскі даследчык адзначае, што будучыня многіх моў, аднесеных да жывых, застаецца няпэўнай. Таксама звяртае на сябе ўвагу факт, што ў лік шаснаццаці квітнеючых моў уваходзяць тыя, якія па колькасці носьбітаў саступаюць беларускай альбо толькі нязначна перасягаюць яе.

Такім чынам, стварэнне электроннага адукацыйнага рэсурсу (ЭАР) па вывучэнні беларускай мовы як замежнай не толькі дасць доступ да навучальных матэрыялаў замежнікам, але і пашырыць сферу выкарыстання беларускай мовы, яе прэстыж у свеце і ў Беларусі. Менавіта ў гэтым мы бачым актуальнасць дадзенай працы.

Праведзены аналіз электронных рэсурсаў па вывучэнні беларускай мовы як замежнай выявіў, што колькасць электронных рэсурсаў для вывучэння беларускай мовы вельмі нязначная, але іх наяўнасць можа сведчыць пра цікавасць замежнікаў да беларускай мовы; з прааналізаваных рэсурсаў каля паловы выкарыстоўвае лацінскі алфавіт і так званы класічны правапіс, а не сучасны варыянт беларускай літаратурнай мовы; большасць электронных рэсурсаў для вывучэння беларускай мовы — гэта тэкстаграфічныя рэсурсы, адсутнічаюць аўдыё- і відэазапісы, ілюстрацыі; ніводны рэсурс не прадстаўляе сабой мультымедыйнага комплексу, дзе былі б узаемазвязаны тэксты, аўдыёвізуальныя сродкі, лексіка, граматычная інфармацыя; большасць з прааналізаваных рэсурсаў прадстаўляе лексічную і граматычную інфармацыю непаслядоўна і фрагментарна; ні на адным з прааналізаваных рэсурсаў не прадугледжана выкананне практыкаванняў он-лайн; многія рэсурсы ўтрымліваюць арфаэпічныя памылкі, адхіленні ад нормаў сучаснай беларускай мовы.

Наш праект уяўляе сабой стварэнне электроннага адукацыйнага рэсурсу па беларускай мове як замежнай на пачатковым узроўні і размяшчэнне яго ў раздзеле «Асновы» на сайце by.lang-study.com.

Рэсурс арыентаваны на носьбітаў рускай мовы, якія б хацелі вывучаць беларускую мову. Гэта тлумачыцца наступнымі прычынамі: паводле дадзеных перапісу насельніцтва, у Беларусі жыве каля 785 тысяч рускіх [2], гэта другая пасля беларусаў этнічная супольнасць у нашай краіне; па выкарыстанні ў сеці Інтэрнэт руская мова знаходзіцца на сёмым месцы ў свеце і першым у Еўропе з 87,5 мільёнамі карыстальнікаў [3]; у некаторых з замежных навучальных устаноў (Люблінскі ўніверсітэт імя М. Складоўскай-Кюры, Лейпцыгскі ўніверсітэт) беларуская мова вывучаецца паралельна з рускай ці ўкраінскай, уваходзячы ў комплекс славістычных прадметаў; электронны адукацыйны рэсурс па беларускай мове можа быць выкарыстаны ў нашай краіне для працы з замежнымі студэнтамі, большасць з якіх атрымлівае адукацыю ў Беларусі на рускай мове.

Пры распрацоўцы рэсурсу мы абапіраліся на матэрыялы комплексу «Сертыфікат па беларускай мове як замежнай», распрацаваныя Таварыствам беларускай мовы імя Ф. Скарыны на аснове сертыфікату CEFR («Common European Framework of Reference»).

Пры стварэнні ЭАР па беларускай мове як замежнай былі выкарыстаны элементы граматыка-перакладнога, свядомасна-супастаўляльнага, аўдыёвізуальнага, камунікатыўнага метадаў.

На сайце размешчаны ўрокі, прысвечаныя пэўнай камунікатыўнай тэме (знаёмства, прафесіі, сям'я, горад і інш.), таксама ўрок прадстаўляе пэўныя граматычныя формы і сінтаксічныя канструкцыі. Большасць урокаў мае наступную структуру: тэкст па адпаведнай камунікатыўнай тэме; міні-

слоўнік да тэксту; пытанні па тэксце; практыкаванні, скіраваныя на замацаванне лексічнага матэрыялу; граматычныя табліцы па адпаведнай тэме; практыкаванні па граматыцы.

Пры стварэнні тэкстаў для ЭАР мы імкнуліся ўключыць тры кампаненты: лексічны (словы, устойлівыя словазлучэнні, некаторыя фразеалагізмы, што адпавядаюць дадзенай тэме); граматычны (тэкст ілюструе граматычную тэму, якая будзе вывучацца ва ўроку); культуралагічны (звесткі пра гісторыю, культуру Беларусі, спецыфіку зносін на беларускай мове. Як зазначае В. Барысенка, «застаецца важным і матываваным міжкультурны дыялог, узаемаразуменне, а ў беларускіх варунках часта самаразуменне, самапазнанне. Сацыякультурны аспект вельмі важны ў іншамоўнай адукацыі, але ў выпадку з беларускай мовай гэты аспект, падаецца, выходзіць на першае месца. <...> У працэсе навучання беларускай мове чалавек павінен мець вопыт зносін з фактамі культуры, своеасаблівым чынам перажываць іх») [1, с 393].

Слоўнікі да тэкстаў складаліся з улікам таго, што ЭАР разлічаны на навучэнцаў, якія валодаюць рускай мовай. Адпаведна, роднасныя словы не ўключаліся ў гэтую частку ўрока.

Таксама з улікам блізкай роднаснасці моў складаліся граматычныя табліцы і каментарыі да іх. Прыклады, прадстаўленыя ў табліцах, узяты пераважна з адпаведных тэкстаў, што дае навучэнцам магчымасць пабачыць ужыванне граматычнай канструкцыі.

Практыкаванні да кожнага ўрока скіраваны на праверку разумення тэксту, засваенне граматычнага матэрыялу навучэнцам, замацаванне лексікі. Практыкаванні ствараліся ў праграме «Hot Potatoes», выкарыстана пяць тыпаў заданняў. Заданне на запаўненне прабелаў — найбольш ужывальны тып, бо ён прадугледжвае актыўную працу навучэнца. Заданні на пошук адпаведнасцяў і тэставыя заданні выкарыстоўваюцца пераважна пры першасным замацаванні матэрыялу. Крыжаванкі выкарыстоўваюцца ў асноўным для канчатковага замацавання матэрыялу, бо прадугледжваюць актыўную самастойную працу навучэнца, а гульнявая форма становіцца своеасаблівай узнагародай. Заданне на вызначэнне правільнай паслядоўнасці элементаў не вельмі прыдатнае для вывучэння моў са свабодным парадкам слоў, але можа выкарыстоўвацца пры вывучэнні лічэбнікаў ці для праверкі разумення тэксту. Усе практыкаванні можна выканаць он-лайн.

Пры стварэнні практыкаванняў асаблівая ўвага была звернута на прысутнасць у іх тыповых маўленчых канструкцый, хаця дыстанцыйнае электроннае навучанне мове, на жаль, не дае магчымасці цалкам сфарміраваць навыкі вуснай камунікацыі.

Для фарміравання навыкаў маўлення і ўспрымання на слых былі падбраны і размешчаны на сайце аўтэнтчныя відэа- і аўдыёзапісы (урыўкі тэ-

леперадач, спартыўных трансляцый на беларускай мове і інш.), некаторыя аўдыёматэрыялы ствараліся самастойна. Таксама былі створаны ілюстрацыі да тэкстаў і некаторых практыкаванняў.

На момант публікацыі дадзенага артыкула на сайце by.lang-study.com было змешчана пяць урокаў. Два ўводныя ўрокі прадстаўляюць правілы чытання і вымаўлення, асноўныя фанетычныя асаблівасці беларускай мовы ў параўнанні з рускай. У трэцім уроку навучэнцы знаёмяцца з асноўнымі формуламі ветлівасці, вучацца прадстаўляцца і знаёміцца. Чацвёрты ўрок прысвечаны камунікатыўнай тэме «Мінск», вывучаецца адзіночны і множны лік назоўнага склону назоўнікаў і прыметнікаў. У пятым уроку навучэнцы знаёмяцца з беларускімі лічэбнікамі. Большасць урокаў аб'яднана сюжэтам паездкі групы школьнікаў і іх бацькоў на экскурсію ў Заслаўе, што дазваляе больш поўна рэалізаваць культуралагічны кампанент, а таксама пабудоваць большасць тэкстаў у форме размоў, што спрыяе фарміраванню камунікатыўных навыкаў.

Праца над праектам працягваецца, плануецца размяшчэнне ўрокаў па асноўных лексічных і граматычных тэмах, прадугледжаных комплексам «Сертыфікат па беларускай мове як замежнай».

ЛІТАРАТУРА

1. Барысенка В. Проблемы викладання беларускай мовы як замежнай у вышэйшай школе // Новое слова ў беларусістыцы. Мовазнаўства: матэрыялы V Міжнароднага кангрэса беларусістаў, Мінск, 20–21 мая 2010 года. — Мінск, 2012. — С. 392–394.
2. Выходные регламентные таблицы переписи населения 2009 г. Национальный состав населения, гражданство [Электронны рэсурс]. — Рэжым доступу: <http://belstat.gov.by/perepis-naseleniya/perepis-naseleniya-2009-goda/vyходnye-reglamentnye-tablitsy/natsionalnyi-sostav-naseleniya-grazhdanstvo/>.
3. Internet world stats [Электронны рэсурс]. — Рэжым доступу: <http://www.internetworldstats.com/stats4.htm>.
4. Kornai A. Digital Language Death [Electronic resource]. — Mode of access: <http://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0077056>.
5. UNESCO Interactive Atlas of the World's Languages in Danger [Electronic resource]. — Mode of access: <http://www.unesco.org/languages-atlas/index.php?hl=en&page=atlasmap>.